

**Традиційна культура Переяславщини
(друга половина XX – початок XXI ст.)
за матеріалами польових досліджень**

Світлана Тетеря

Наталія Костюк

ORCID: 0000-0002-9255-9690
tetera-7@ukr.net

ORCID: 0000-0002-4647-1989
muzeum-buro@ukr.net

*Науково-дослідний сектор «Музей кобзарства»
Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»,
вул. Шевченка, 8, м. Переяслав-Хмельницький, Київська обл., 08400, Україна*

Анотація. Розглянуто питання стану кобзарства та бандурництва на Переяславщині в другій половині XX – на початку XXI ст. Прослідковано шлях і передумови створення перших ансамблів бандуристів. Проаналізовано питання побутування на Переяславщині майстрів по виготовленню музичних інструментів, а також висвітлено сучасний стан побутування народної та академічної бандури.

Ключові слова: кобзарство; музиканти; нищення традиції; капели бандуристів; бандуристи; респонденти; самодіяльні колективи; кобзарська школа; клас бандури.

*Надійшла до редколегії 11.02.2018
Прорецензована 15.04.2018
Рекомендована до друку 13.11.2018*

**Traditional culture of the Pereyaslav Region
(the second half of the 20th and the beginning of the 21st centuries)
by the materials of field studies**

Svetlana Teteria

Nataliya Kostyuk

ORCID: 0000-0002-9255-9690
tetera-7@ukr.net

ORCID: 0000-0002-4647-1989
muzeum-buro@ukr.net

*Research Segment Kobza Museum
of the Pereyaslav National Historical and Ethnographic Reserveand,
8 Shevchenko street, Pereyaslav-Khmelnytsky, Kyiv region, 08400, Ukraine*

Abstract. The article deals with the issue of the state of *kobzarstvo* and *bandurization* in *Pereyaslav* region in the second half of the 20th – the beginning of the 21st century. The path and preconditions for the creation of the first bandurist ensembles are traced. The article analyzes the question of the existence of museums in the *Pereyaslav* region for the production of musical instruments, as well as the current state of the existence of the national and academic bandura.

Keywords: Kobzardom; Musicians; Destruction of tradition; Bandura choir chapel; Bandurists; Respondents; Field research; Amateur groups; Kobzar School; Bandura class.

Received 11.02.2018

Reviewed 15.04.2018

Accepted 13.11.2018

Стан сучасного соціуму, як в Україні, так і в світі, все частіше дозволяє говорити про нашу епоху як про поворотний момент в історії, як про час, коли необхідно повернутися до своїх витоків, щоб осмислити майбуття. На сьогодні, зокрема, в українському суспільстві проходять активні процеси по відродженню кобзарсько-лірницької традиції та бандурництва. Існує стала зацікавленість національною етномузичною культурою, особливо кобзарсько-лірницькою традицією [18, с. 183]. Тому дослідникам важливо виявити, в яких регіонах дана традиція збережена і в якому вигляді. Одним із джерел дослідження цього унікального явища є запис свідчень респондентів, які проживають у певній місцевості. Вони є свідками, носіями інформації. Запис спогадів від очевидців – один із окремих напрямів у вивченні кобзарсько-лірницької традиції.

То ж щоб виявити реальний стан побутування кобзарства та бандурництва на Переяславщині в другій половині ХХ – початку ХХІ ст. співробітниками Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» (НІЕЗ «Переяслав») було проведено в 2014–2017 рр. експедиційно-пошукову роботу, спрямовану на дослідження даної проблематики. В поле зору дослідників потрапив ряд сіл Переяслав-Хмельницького району Київської області, а саме: Дем'янці, Лецьки, Стовп'яги, Єрківці, Соснова, Помоклі, Переяславське, Строкова та місто Переяслав-Хмельницький [7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17]. Історія кобзарства та бандурництва на Переяславщині містить ще багато поки що малодосліджених сторінок. Саме експедиційно-пошукова робота у цьому напрямі дає можливість більш детально вивчити дану тему, спираючись на свідчення респондентів, місцевих жителів.

Аналізуючи результати експедиційно-пошукових робіт, науковці мають змогу зробити певні висновки, які дозволяють отримати більш повну картину про стан побутування кобзарства та бандурництва в цілому по Україні.

Варто зазначити, що бандуристів на Переяславщині, зі свідчень респондентів, було обмаль. Мандруючі співаки – бандуристи, лірники здебільшого побутували там, де збиралися ярмарки, торги. Відомий на Переяславщині ярмарок був у с. Ташань, яке розміщене на перехресті доріг Черкаси–Київ. Народна пам'ять для нас зберегла імена найбільш відомих кобзарів Переяславщини кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Навіть прізвища їх загубилися у глибині минулих часів. Залишилися лише їх імена, як їх знав, любив і пам'ятав простий народ. Це кобзарі Переяславщини другої половини ХІХ ст.: Тихон з с. Плужники, Ладимир з с. Карлищина [19, с. 240]. Інших свідчень про існування традиційних лірників чи кобзарів під час дослідницько-пошукової роботи автори не виявили.

Переважає більшість опитаних респондентів не мають ніяких свідчень про мандрівних музик. Проте житель м. Переяслава-Хмель-

ницького А. С. Радько, уродженець м. Корець, Рівненської обл. згадує, що протягом 1968–1969 рр. на базарі в Корці, який тоді знаходився біля автовокзалу, йому доводилося часто зустрічати і слухати лірника. Він був сліпий. Поводиря постійного біля нього не було. Приходили працівники міліції і вимагали у нього йти з базару і не просити милостині (гнали його). Але він їх не слухав, бо це були молоді хлопці. Тоді прийшов сам начальник міліції і взяв його за руку та виводив з базару. Тоді сліпий лірник заспівав:

*«Ой Боже мій, боже, який зараз світ настав
Що начальник міліції у сліпого поводирем став»*
Ще чув інший куплет глузливої пісні:
*«Сидить пан на ганку,
Наган за плечима.
В нього воші, як курчата,
З чорними очима».*

Одягнутий він був скромно, поверх фуфаечка. Ззовні був сивоголобий з вусами, гострий орлиний ніс. Грав на лірі, а інколи і на бандурі. Також чув, що він співав про голодовку на Україні:

*«Америка мила, Америка люба,
В Америці хліб їдять, вино попивають,
А у рідному краю, з голоду вмирають»* [14].

Про мандрівне співоцтво на Переяславщині згадує корінний житель міста Бутник П. В.: *«Я пам'ятаю, коли відкрився новий базар на узбережжі ріки Альта у м. Переяславі-Хмельницькому, то якогось періоду зустрічав протягом місяця при вході в базар бандуриста. Це був сивочолий з бородою, зрочий чоловік років 70-ти. Він був не місцевий, а швидше всього, мандрівний музикант, який зайшов на Переяславщину, дізнавшись, що у нас відкрився новий базар. Співав він пісні на слова Тараса Шевченка. Бандура у нього була не фабрична»* [15].

На протипагу традиційному кобзарству, є багато інформації про побутування бандурного мистецтва на Переяславщині, яке було поширене як серед аматорів, так і фахових артистів. Відомо, що талановитий український композитор XIX ст. Павло Сениця родом із с. Дем'янці (Переяславщина) грав на бандурі, яка зберігається в фондах НІЕЗ «Переяслав» (інв. № СП-59 КВ-6768). Напис майже втрачений, але ще можна роздивитися крізь отвори голосників те, що зроблена вона в Московській майстерні на Катеринінській площі майстром Федоровим І. Є. [4].

За розповідями В. В. Яреми, завідуючої клубом с. Строкова Переяслав-Хмельницького району Київської обл., старші люди згадували, як у селах Помоклі, Соснова, Дениси, Строкова Переяслав-Хмельницького району в 50–60-ті рр. XX ст. часто можна було почути скрипалю-аматора Микільку з с. Помоклі та його внука – бубоніста. Вони веселили молодь у храмові свята та на молодіжних вечірках у сільських клубах [8]. Це яскравий приклад того, як діяла радянська

ідеологія в галузі культури, коли народну бандуру, кобзу, ліру, витіснене баян, гармошка, домра, балалайка, скрипка тощо. Свідчення таких проявів тоталітарного радянського режиму зустрічались в усіх населених пунктах, що були відвідані авторами під час експедицій.

У с. Переяславському всі пам'ятають музиканта-аматора Міщенко Миколу Самійловича (рис. 1). Він дуже віртуозно грав та співав на багатьох струнних музичних інструментах, проте найбільше до вподоби йому була домра, яку ще називали «кобзочка». У людей була чіпка пам'ять, що кобза, як у «козака-Мамая» на народних картинах — з овальним корпусом, тому домра асоціювалася саме з кобзою. Сільський музикант дуже любив співати під власний акомпанемент, і тільки українські народні пісні. Згодом Микола Самійлович організував маленький оркестр струнних інструментів [12].

У с. Стівп'яги Переяслав-Хмельницького району Київської обл. серед опитаних мешканців села жоден не пригадав інформації про побутування мандрівних традиційних співців — кобзарів чи лірників. Проте є свідчення музиканта-аматора Ємця Василя Івановича (1938 р. н.), який віртуозно грав на скрипці на весіллях чи інших урочистостях. Його інструмент виготовлений дідовим братом Грудиною Павлом Івановичем. Талановитий майстер Грудина Іван Іванович, брат Павла Івановича, зробив цимбали, на яких грав Девко Кузьма [10].

Серед бандур, що експонуються в Музеї кобзарства НІЕЗ «Переяслав», є і інструменти, виготовлені місцевими майстрами. Це, зокрема, бандура, виготовлена корінним переяславцем Коцаром Пантелеймоном Михайловичем. Саме від нього Палагута Петро Федорович, надзвичайно обдарований юнак — співак, драматичний актор, керівник місцевого осередку культури — отримав перші навички гри на бандурі. Він певний час проживав у м. Києві та був учасником Київської хорової капели (рис. 2).

Протягом усього свого життя у Переяславі Палагута П. Ф. працював на ниві популяризації бандурного мистецтва. Він організував виступи оркестрових колективів, щедро передавав молоді тих років своє вміння гри на бандурі. У 50-х рр. ХХ ст. ним був створений невеликий колектив бандуристів, у складі якого виступали: Богуш Іван Тихонович, Дудка Марія Іванівна, Овсяннікова Марія Яківна, Погасій Микола Власович [5, с.166].

Надзвичайно цікавий прихід до бандури відбувся у Погасія Михайла Власовича (рис. 3). Ще з дитинства він любив співати українських народних пісень, захоплювався творчістю бандуристів. Справжній його інтерес до цього інструмента пробудила зустріч з Євгеном Адамцевичем, що відбулася у 1935 р. Три дні Є. Адамцевич проживав та давав концерти у с. Хоцьки на Переяславщині, звідки родом М. Погасій. І після цієї зустрічі юнак хотів піти поводитирем незрячого кобзаря, але батьки не пустили його [1]. Про ці події згадує і його син Погасій Б. М. (1944 р. н.) [16].

**Рис. 1. Світлина 2016 р.,
музикант Міщенко М. С.**

**Рис. 2. Світлина 1938 р.,
бандурист Палагута П. Ф.**

Під впливом тієї незабутньої зустрічі юний Микола вирушив пішки до м. Баришівка, що на Київщині, щоб купити там бандуру (інв. № Е-3655 КВ-22075) у майстра Гапона О. М. З цією бандурою Микола Власович у 50-х рр. ХХ ст. виступав на сценах осередків культури Переяславщини разом зі своїми побратимами, такими ж самодіяльними музикантами струнно-щипкових інструментів. Сьогодні його бандура експонується у музеї кобзарства НІЕЗ «Переяслав» [3].

**Рис. 3. Світлина 60-х рр. ХХ ст.,
музикант Погасій М. В.**

У реєстрі знищених у 30-х рр. ХХ ст. бандуристів значиться ім'я музиканта з Переяславщини (с. Харківці) – Яценка Оврама Семено-

вича. У 1918 р. разом групою ентузіастів він створював Першу українську художню капелу кобзарів. Відомо також, що він був майстром з виготовлення (дуже гарних на звук) бандур і особливо талановитим інструментальним виконавцем [2, с. 294].

У 1979 р. у Переяслав-Хмельницькому районному будинку культури було створено ансамбль бандуристок, для яких придбали шість бандур з перемикачами – Чернігівської фабрики музичних інструментів. Керувала цим ансамблем професійна бандуристка Світлана Тимофіївна Репетій-Низькошапка, яка викладала в Переяслав-Хмельницькому педагогічному училищі. Вона за короткий термін створила тріо бандуристок. Згодом у тріо запросили ще трьох жінок, які співали та акомпанували собі, хто на одній струні, хто акордами.

Ансамбль бандуристок проіснував у Переяславі-Хмельницькому досить короткий проміжок часу. Керівник С. Т. Репетій-Низькошапка змушена була поміняти місце проживання, тому ансамбль бандуристок перестав працювати, а бандури були передані до фондів Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» [6, с. 429].

У 1989 р. в м. Переяславі-Хмельницькому почала працювати Школа кобзарства – клас бандури місцевої музичної школи ім. П. Семиці. Про це пише у своїх спогадах і Микола Чорний-Досінчук: «А ще при музеї існує кобзарська школа-студія, в якій діти та дорослі опановують не тільки гру на старосвітській бандурі, а й вчать її виготовляти. Для цього віднайдено приміщення, придбано верстати, інструменти, заготовлено деревину відповідних порід. Навчають гри на бандурі та роботи з деревом великі ентузіясти кобзарської справи – Товкайло та Рой» [21, с. 51]. У школу було набрано учнів переважно хлопчиків, запрошено висококваліфікованих майстрів кобзарів, бандуристів: Віталія Макаровича Роя, Миколу Тихоновича Товкайла; музиканта-теоретика та вокаліста – Анфісу Олександрівну Дякун; Валерій Федорович Мормель викладав історію кобзарства. Дітей не лише навчали гри на бандурі, але й прищеплювали навички реконструкції майстрування старосвітської бандури. Випускники Школи кобзарства, її вчителі – Микола Товкайло, Микола Сидоренко, Сергій Захарець, Павло Рекун, Андрій Гусак – завжди презентували кобзу, старосвітську бандуру, академічну бандуру чернігівського зразка на Переяславщині, Київщині, по всій Україні та за її межами. Інші випускники кобзарської школи – Сергій Захарець, Руслан Козленко, стали не лише популяризаторами традиційної гри давніх кобзарів, але й знаними майстрами по виготовленню лір, старосвітських народних бандур.

Основоположники школи мали на меті поступово відроджувати давню традицію кобзарювання в Україні, коли існували кобзарські цехи, які об'єднували сліпих співців зі своїм уставом, мовою, на чолі з цех-майстром. Ідея відродження кобзарської школи дала свої певні результати: учні стали носіями прекрасної традиції бандурного мистецтва. Вони вміють виготовити музичні інструменти, є бандуристами

співаками, вчителями гри на струнно-щипкових музичних інструментах. Школа кобзарів, проіснувавши близько десяти років, випустила перших випускників, частина з яких продовжили навчання у Стрітівській вищій педагогічній кобзарській школі, згодом – у мистецьких академіях, педагогічних вузах України. Серед них Андрій Гусак, Павло Рекун, Русалім Козленко, Сергій Захарець.

Із проведеної експедиційно-пошукової роботи можна зробити певні висновки, що свідчення про традиційне кобзарство на Переяславщині практично відсутні. На сьогодні у м. Переяславі-Хмельницькому та селах району побутують такі музичні інструменти: гітари; інколи скрипки; духові інструменти: труба, саксофон і, звичайно, гармошка та баян. Вищезазначені інструменти, а також політика радянської влади витіснили нашу українську традиційну культуру. Тому діяльність Музею кобзарства НІЕЗ «Переяслав» на ниві популяризації та збереження кобзарства є надзвичайно актуальною та потрібною. І вона має позитивні результати на культурно-просвітницькій ниві популяризації та збереження традиційної гілки української етнокультури – кобзарства.

Бібліографічні посилання

1. Архівні матеріали Музею кобзарства Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Переяслав-Хмельницький.
2. Желлинський, Б. та Ковальчук, Д. Б., 2011. *Українські кобзарі, бандуристи, лірники*. Енциклопедичний довідник. Львів.
3. Інвентарні книги фондової групи «Етнографія». Переяслав-Хмельницький: Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», № 1–6.
4. Інвентарні книги фондової групи «Павло Сениця». Переяслав-Хмельницький: Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», № 1.
5. Костюк, Н. В., 2014. Колекція народних музичних інструментів в експозиції Музею кобзарства Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». *Проблеми збереження і використання культурної спадщини в Україні*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 10-й річниці надання Свято-Успенському монастирю статусу Лаври (2004), 170-річчю відновлення Святогірського Успенського монастиря (1844), 80-річчю створення краєзнавчого музею М. В. Сібільовим у Святогірську. Святогірськ Донецької обл. 25–26 вересня 2014 року. Донецьк, сс. 165–170.
6. Костюк, Н. В., 2016. Побутування музичних народних інструментів на Переяславщині від 1930-х років. В: *Могиланські читання 2015 року*. Зб. наук. праць. К.: Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, сс. 426–432.
7. Костюк, Н. В., 2014. *Польові матеріали. Записано від респондента М. І. Гриценка 1964 р. н., жителя Переяслав-Хмельницького*, вересень 2014 р. Переяслав-Хмельницький: Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав».
8. Костюк, Н. В., 2015. *Польові матеріали. Записано від респондента В. В. Яреми 1949 р. н., жительки с. Строкова Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл.*, листопад 2015 р. Переяслав-Хмельницький: Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав».

9. Костюк, Н. В., 2015. *Польові матеріали. Записано від респондента К. І. Охоба 1942 р. н., жителя с. Соснова Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл.*, листопад 2015 р. Переяслав-Хмельницький: Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав».
10. Тетеря, С. А., 2015. *Польові матеріали. Записано від респондента В. І. Ємця 1938 р. н., жителя с. Стовл'яги Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл.*, листопад 2015 р. Переяслав-Хмельницький: Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав».
11. Тетеря, С. А. та Костюк, Н. В., 2015. *Польові матеріали. Записано від респондентів жителів с. Лецьки Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл.*, листопад 2015 р. Переяслав-Хмельницький: Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав».
12. Тетеря, С. А. та Костюк, Н. В., 2016. *Польові матеріали. Записано від респондента М. С. Міщенко 1927 р. н., жителя м. Переяславське Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл.*, квітень 2016 р. Переяслав-Хмельницький: Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав».
13. Тетеря, С. А. та Костюк, Н. В., 2016. *Польові матеріали. Записано від респондента О. Х. Кузько 1925 р. н., жителя с. Єрківці Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл.*, липень 2016 р. Переяслав-Хмельницький: Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав».
14. Тетеря, С. А. та Костюк, Н. В., 2017. *Польові матеріали. Записано від респондента А. С. Редька 1959 р. н. (уродження м. Корещь, Рівненської обл.), жителя м. Переяслава-Хмельницького*, лютий 2017 р. Переяслав-Хмельницький: Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав».
15. Тетеря, С. А. та Костюк, Н. В., 2017. *Записано від респондента П. В. Бутника 1944 р. н., жителя м. Переяслава-Хмельницького*, лютий 2017 р. Переяслав-Хмельницький: Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав».
16. Тетеря, С. А., Костюк, Н. В. та Мелешко, Т. В., 2017. *Польові матеріали. Записано від респондентів, жителів с. Дем'яниці Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл.*, серпень 2017 р. Переяслав-Хмельницький: Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав».
17. Тетеря, С. А. та Костюк, Н. В., 2017. *Записано від респондента Б. М. Погасія 1944 р. н., жителя м. Переяслава-Хмельницького*, лютий 2018 р. Переяслав-Хмельницький: Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав».
18. Тихенко, О., 2016. Кобзарсько-лірницька традиція у спогадах очевидців. В: Черемський, К. П., ред., 2016. *Традиційна бандура: минуле, сучасне, майбутнє*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (18-19 червня 2016 р.). Харків, сс. 183–198.
19. Сидоренко, М., 2009. Епічність української співовчої традиції та особливості її прояву на Переяславщині. *PEREYASLAVICA. Наук. зап. Нац. іст.-етнограф. заповідника «Переяслав»*. Переяслав-Хмельницький, вип. 3(5), сс. 239–244.
20. Черемський, К., 1999. *Повернення традиції*. Харків.
21. Чорний-Досінчук, М., 1992. Зустрічі з кобзарями України. *Бандура*. Нью-Йорк, № 41–42, сс. 40–51.

References

Arkhivni materialy Muzeju kobzarstva Natsional'noho istoryko-etnohrafichnoho zapovidnyka «Pereyaslav» [Archival materials of the Museum of

Kobzarism of the National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav]. Pereyaslav-Khmelnitsky.

Zheplyns'kyi, B., Koval'chuk, D. B., 2011. *Ukrayins'ki kobzari, bandurysty, lirnyky* [Ukrainian kobzars, bandurists, lyre players]. Encyclopedic handbook. Lviv.

Inventarni knyhy fondovoyi hrupy «Etnohrafiya» [Inventory books of the fund group "Ethnography"]. Pereyaslav-Khmelnits'kyi: Natsional'nyy istoryko-etnografichnyy zapovidnyk «Pereyaslav» [National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav], no. 1–6.

Inventarni knyhy fondovoyi hrupy «Pavlo Senytsya» [Inventory books of the fund group "Pavlo Senitsa"]. Pereyaslav-Khmelnits'kyi: Natsional'nyy istoryko-etnografichnyy zapovidnyk «Pereyaslav» [National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav], no. 1.

Kostyuk, N. V., 2014. Kolektsiya narodnykh muzychnykh instrumentiv v ekspozytsiyi Muzeyu kobzarstva Natsional'noho istoryko-etnografichnoho zapovidnyka «Pereyaslav» [Collection of folk musical instruments in the exposition of the Museum of Kobzarism of the National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav]. Problemy zberezheniya i vykorystannya kul'turnoyi spadshchyny v Ukraini [Problems of preservation and use of cultural heritage in Ukraine]. Materials of the 2nd All-Ukrainian Scientific and Practical Conference devoted to the 10th anniversary of the publication of the Holy Assumption Monastery status of the Lavra (2004), the 170th anniversary of the restoration of the Sviatohirsky Assumption Monastery (1844), the 80th anniversary of the creation of the museum of local lore M.Sibilov in Svyatogirsk. Svyatogirsk, Donetsk region. September 25–26, 2014. Scientific collection. Donetsk, pp. 165–170.

Kostyuk, N. V., 2016. Pobutuvannya muzychnykh narodnykh instrumentiv na Pereyaslavshchyni vid 1930-kh rokov [Conducting musical folk instruments in Pereyaslav region from the 1930s]. In: *Mohylian Readings 2015*. Collection of scientific works. Kyiv: National Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Park, pp. 426–432.

Kostyuk, N. V., 2014. *Pol'ovi materialy. Zapysano vid respondenta M. I. Hrytsenka 1964 r. n., zhytelya Pereyaslava-Khmelnits'kohu* [Field materials. Recorded from the respondent M. I. Hrytsenko, was born in 1964, a settler of Pereyaslav-Khmelnitsky], September 2014. Pereyaslav-Khmelnitsky: National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav.

Kostyuk, N. V., 2014. *Pol'ovi materialy. Zapysano vid respondenty V. V. Yaremy 1949 r. n., zhytel'ky s. Strokova Pereyaslava-Khmelnits'kohu rayonu, Kyivskoyi obl.* [Field materials. Recorded from the respondent V. V. Yarema, was born in 1949, a settler of the Strovkov village, Pereyaslav-Khmelnitsky rayon, Kyivska Oblast], November, 2015. Pereyaslav-Khmelnitsky: National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav.

Kostyuk, N. V., 2015. *Pol'ovi materialy. Zapysano vid respondenty K. I. Okhoba 1942 r. n., zhytel'ky s. Sosnova Pereyaslava-Khmelnits'kohu r-nu, Kyivskoyi obl.* [Field materials. Recorded by the respondent K. I. Okhoba, was born in 1942, a settler of Sosnova village, Pereyaslav-Khmelnitsky rayon, Kyivska Oblast], November, 2015. Pereyaslav-Khmelnitsky: National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav.

Teterya, S. A., 2015. *Pol'ovi materialy. Zapysano vid respondenty V. I. Yemtsya 1938 r. n., zhytel'ky s. Stovp'yahy Pereyaslava-Khmelnits'kohu r-nu, Kyivskoyi obl.* [Field materials. Recorded from the respondent V. I. Yemets, was born in 1938, a settler of the Stovpyaga village, Pereyaslav-Khmelnitsky rayon, Kyivska Oblast], November, 2015. Pereyaslav-Khmelnitsky: National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav.

Teterya, S. A. and Kostyuk, N. V., 2015. *Pol'ovi materialy. Zapysano vid respondentiv zhyteliv s. Lets'ky Pereyaslava-Khmel'nyts'koho r-nu, Kyivivs'koyi obl.* [Field materials. Recorded from respondents of the Letski village, Pereyaslav-Khmelnytsky rayon, Kyivska Oblast], November, 2015. Pereyaslav-Khmelnytsky: National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav.

Teterya, S. A. and Kostyuk, N. V., 2016. *Pol'ovi materialy. Zapysano vid respondententa M. S. Mishchenko 1927 r. n., zhytel'ky s. Pereyaslavs'ke Pereyaslava-Khmel'nyts'koho r-nu, Kyivivs'koyi obl.* [Field materials. Recorded from the respondent M. S. Mishchenko, was born in 1927, a settler of the Pereyaslavske village, Pereyaslav-Khmelnytsky rayon, Kyivska Oblast], November, 2015. Pereyaslav-Khmelnytsky: National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav.

Teterya, S. A. and Kostyuk, N. V., 2016. *Pol'ovi materialy. Zapysano vid respondententa O. Kh. Kuz'ko 1925 r. n., zhytel'ky s. Yerkivtsi Pereyaslava-Khmel'nyts'koho r-nu, Kyivivs'koyi obl.* [Field materials. Recorded from the respondent O. Kh. Kuzko, was born in 1925, a settler of the Yerkivtsi village, Pereyaslav-Khmelnytsky rayon, Kyivska Oblast], July, 2016. Pereyaslav-Khmelnytsky: National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav.

Teterya, S. A. and Kostyuk, N. V., 2017. *Pol'ovi materialy. Zapysano vid respondententa A. S. Red'ka 1959 r. n. (urozhentsya m. Korets', Rivnens'koyi obl.), zhytelya m. Pereyaslava-Khmel'nyts'koho* [Recorded by the respondent A. S. Redko, was born in 1959 (in Korets, Rivnenska Oblast), a settler of Pereyaslav-Khmelnytsky], February 2017. Pereyaslav-Khmelnytsky: National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav.

Teterya, S. A. and Kostyuk, N. V., 2017. *Pol'ovi materialy. Zapysano vid respondententa P. V. Butnyka 1944 r. n. (urozhentsya m. Korets', Rivnens'koyi obl.), zhytelya m. Pereyaslava-Khmel'nyts'koho* [Recorded by the respondent P. V. Butnya, was born in 1944, a settler of Pereyaslav-Khmelnytsky], February 2017. Pereyaslav-Khmelnytsky: National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav.

Teterya, S. A., Kostyuk, N. V. and Meleshko, T. V., 2017. *Pol'ovi materialy. Zapysano vid respondentiv, zhyteliv s. Dem'yantsi Pereyaslava-Khmel'nyts'koho r-nu, Kyivivs'koyi obl.* [Field materials. Recorded from respondents, settlers of Dem'yantsi village, Pereyaslav-Khmelnytsky rayon, Kyivska Oblast], August 2017. Pereyaslav-Khmelnytsky: National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav.

Teterya, S. A. and Kostyuk, N. V., 2017. *Pol'ovi materialy. Zapysano vid respondententa B. M. Pohasiya 1944 r. n., zhytelya m. Pereyaslava-Khmel'nyts'koho* [Recorded by the respondent B. M. Pogasiy, was born in 1944, a settler of Pereyaslav-Khmelnytsky], February 2017. Pereyaslav-Khmelnytsky: National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav.

Tykhenko, O., 2016. Kobzars'ko-lirnyts'ka tradytsiya u spohadiv ocheyvydtsiv [The Kobzar and the Lirnyts tradition in the memoirs of eyewitnesses]. In: Cheremsky, K. P., ed., 2016. *Tradytsiyna bandura: mynule, suchasne, maybutnye* [Traditional bandura: past, present, future]. Materials of the International Scientific and Practical Conference (June 18–19, 2016). Kharkiv, pp. 183–198.

Sydorenko, M., 2009. Epichnist' ukrayins'koyi spivots'koyi tradytsiyi ta osoblyvosti yiyi proyavu na Pereyaslavshchyni [The epic of the Ukrainian singing tradition and the peculiarities of its manifestation in Pereyaslav region]. *PEREYASLAVICA*. Scientific notes of the National Historical and Ethnographic Park Pereyaslav. Pereyaslav-Khmelnytsky, issue 3(5), pp. 239–244.

Cheremskiy, K., 1999. *Povernennya tradytsiyi* [Return of tradition]. Kharkiv.
Chornyy-Dosinchuk, M., 1992. Zustrichi z kobzaryamy Ukrayiny [Meetings with Ukrainian Kobzars]. *Bandura*. New York, no. 41–42, pp. 40–51.